

KỸ THUẬT TRỒNG THÂM CANH CÂY TRÁM ĐEN GHÉP

Nguyễn Minh Thanh^{1*}, Trần Thanh Sơn¹, Lê Văn Cường², Bùi Văn Tường³

¹ Trường Đại học Lâm nghiệp

* Email: thanhnm@vnuf.edu.vn

² Trường Đại học lâm nghiệp phân hiệu Gia Lai

³ Chủ nhiệm HTX sản xuất & kinh doanh nông nghiệp 0789

Trám đen (Canarium tramdemum Dai& Yakovlev, hoặc C nigrum (Luor) Engler), hoặc Canarium Pimaela Leenh). Trám đen là cây lâm nghiệp đa tác dụng, cung cấp gỗ làm vật liệu xây dựng, đóng đồ gia dụng, quả Trám đen là một loại thực phẩm có giá trị, quả tươi giã lấy nước uống giải độc do ăn phải cá nóc, cá thối, chữa hóc xương cá. Quả khô tán bột, rắc chữa nứt nẻ da, nở miệng và trị sâu răng.... Hiện nay, Trám đen đang được thu hái từ rừng tự nhiên hoặc trồng phân tán trong vườn hộ gia đình. Hầu hết các cây này là cây được trồng từ cây con bằng hạt hoặc tái sinh tự nhiên, thường cao 20 -30 m, nên rất khó thu hái quả. Một số cây ghép chưa chú ý đến nguồn gốc cành ghép nên năng suất, sản lượng thấp, hay mất mùa, chất lượng của quả trám thấp. Để có thể đưa cây Trám đen ghép vào thực tiễn sản xuất, là cây có giá trị, góp phần làm tăng thu nhập cho người dân, cần tạo ra những cây Trám đen có nguồn gốc, năng suất và chất lượng quả ngon, chiều cao thấp dễ thu hái. Dưới đây là kỹ thuật trồng thâm canh Trám đen bằng cây ghép theo hướng lấy quả, được tổng hợp từ kết quả dự án khuyến nông TW “Xây dựng mô hình trồng thâm canh trám bằng cây ghép” từ 2020 – 2022.

1. Kỹ thuật nhân giống Trám đen

1.1. Tạo cây gốc ghép:

1.1.1. Thu hái hạt giống

- Quả chín được lấy từ những cây sai quả, khi vỏ quả chuyển từ màu xanh sang màu tím đen.

- Ủ quả trong 2-3 ngày cho chín đều. Ngâm quả trong nước 3 sôi 2 lạnh (khoảng 60⁰C) thời gian từ 2-3 giờ trong thùng đậy nắp kín sau đó vớt ra tách lấy hạt và tốt nhất là đem gieo ngay.

Tách hạt ươm cây con

Dụng cụ ghép trám

1.1.2. Ươm cây con làm gốc ghép

- Xử lý hạt: Ngâm hạt trong nước ấm 30-40°C khoảng 10 - 12 giờ, vớt ra rửa sạch trộn hạt với cát ẩm theo tỷ lệ 1 hạt + 2 cát theo thể tích, vun hạt và cát đã trộn đều thành luống trên nền cứng dày 7-10 cm. Phủ rơm rạ hay làm giàn che 100%, thường xuyên tưới ẩm. Sau 20 ngày hạt có thể nảy mầm.

Hình 3: Gieo hạt, cấy cây mầm tạo gốc ghép

- Tạo bầu: Vỏ bầu kích thước 15 x 20 cm hoặc 15 x 18 cm, đục lỗ ở giữa. Thành phần ruột bầu: 90% đất tầng mặt + 9% phân chuồng + 1% lân. Xếp thành luống rộng 0,8 - 1m, phẳng, lấp đất xung quanh luống. Khi hạt nứt nanh cấy vào bầu, lấp đất mịn dày 1 cm, hoặc cấy cây mầm, sau đó tưới ẩm.

- Chăm sóc: Cây con trong vườn ươm lúc đầu cần che bóng, khi cây mọc cần che phủ 50%; cây ra 2-3 lá thật giảm độ che phủ còn 25%; cây 4-5 tháng tuổi không cần che phủ. Thường xuyên tưới nước đủ ẩm cho cây. Cây cao trên 10 cm, bón bổ sung NPK (2:3:1); Hòa 0,2 kg NPK với 10 lít nước tưới 3 lít/m². Bón phân 3-4 lần trong suốt 9-12 tháng vườn ươm. Ngừng bón phân trước khi ghép 20 ngày. Phun phòng trừ bệnh lở cổ rễ bằng Benlat nồng độ 0,3 -0,5% phun 1 lít/5 m², 10 - 15 ngày phun 1 lần.

- Tiêu chuẩn cây gốc ghép: Tuổi từ 9-12 tháng; thân thẳng; cao 60-70 cm; đường kính từ 0,5 cm trở lên, không sâu bệnh, không có đọt non.

1.2. Kỹ thuật ghép

1.2.1. Dụng cụ ghép

- Dao ghép: sử dụng dao chuyên dụng nhỏ, lưỡi sắc, làm từ hợp kim chống gỉ.
- Kéo cắt; băng nilon chuyên dụng; có thể dùng thêm sáo.

1.2.2. Chọn cành ghép

- Cành ghép có tuổi, kích thước tương xứng với gốc ghép, được lấy từ những cây sai quả, có năng suất ổn định hoặc những cây đã qua tuyển chọn và được cơ quan có thẩm quyền công nhận về nguồn gốc giống cây trồng lâm nghiệp.

- Cành bánh tẻ lấy ở khoảng giữa của tán lá, nơi có nhiều ánh sáng, không bị sâu bệnh. Đường kính từ 0,4 - 0,6 cm, cắt bỏ lá đến sát thân cành ghép.

1.2.3. Kỹ thuật ghép

- Thời vụ ghép: Tốt nhất là vào thời điểm trước mùa sinh trưởng, tùy theo địa phương khoảng tháng 1-3. Có thể ghép vào tháng 8-10; không ghép vào thời gian mưa to hay nắng gắt.

- Phương pháp ghép: Ghép nêm

Cành ghép: Tạo 2 vết cắt trên 2 phía của cành ghép, một phía cắt vết dài 1,5 – 2 cm để ghép vào gốc ghép, phía còn lại cắt dài 0,2 cm, tránh làm dập cành ghép. Mặt cắt phải nhẵn để khi ghép vết ghép kín khít.

Gốc ghép: Cắt ngang thân phía trên cách mặt bầu >40 cm, chẻ giữa gốc ghép, vết chẻ không quá to nhưng phía đủ lớn để nêm cành ghép vào trong. Buộc nilon từ dưới lên trên và buộc chặt đoạn ghép, sau đó cuộn nilon kín cả cành ghép, rồi buộc từ trên xuống dưới.

Chú ý: Khi ghép phải thao tác nhanh và chính xác tránh làm cho cây ghép bị khô nhựa có thể làm giảm tỷ lệ sống của cây.

Chọn cành ghép và kỹ thuật ghép

1.2.4. Chăm sóc cây ghép

- *Tưới nước*: sau khi ghép 15-20 ngày không được tưới nước quá ẩm, không được dùng vòi phun quá mạnh tránh hiện tượng cành ghép bị lung lay mạnh sẽ làm bung vết ghép. Cành ghép sau 15-25 ngày sẽ bắt đầu nảy mầm, thời gian đầu mầm lá còn non nên thường xuyên tưới nhẹ bằng thùng tưới vòi hoa sen.

- *Làm cỏ*: Luôn luôn phải nhổ sạch cỏ, phá váng trong luống cây ghép để tạo điều kiện cho cây sinh trưởng tốt. Ngắt bỏ tất cả các chồi trên thân cây ghép, chỉ kích thích những lá trên vết ghép phát triển.

- *Phòng trừ sâu bệnh*: Sau khi ghép cành, phun nước vôi loãng để chống kiến; phun Benlat C 0,3%, 10- 15 ngày 1 lần, liều lượng 1 lít/4 m² vườn ươm để chống nấm.

1.2.5. Tiêu chuẩn cây con đem trồng:

- + Tuổi cây: từ 10 -12 tháng tuổi;
- + Chiều cao: 60 -80 cm (trong đó chiều cao từ mặt đất đến chỗ ghép >40 cm, chiều cao cành ghép >18 cm)
- + Đường kính cổ rễ: 0,6-0,8cm;

Cây khỏe mạnh, sinh trưởng tốt, không cụt ngọn và sâu bệnh, cây đã được huấn luyện trong vườn ươm trước khi đem trồng ít nhất một tháng.

Cây Trám ghép đủ tiêu chuẩn trồng rừng

2. Kỹ thuật trồng, chăm sóc

2.1. Điều kiện gây trồng

- Trám đen thích hợp khí hậu miền Bắc và cả Tây Nguyên, độ cao tuyệt đối dưới 1000m. Độ dốc từ 10⁰ - 25⁰. Có thể trồng trên đất sâu, tầng dày, ẩm, thoát nước ven sông, chân đồi thấp, bằng..Cây có khả năng chịu được đất khô, lẫn sỏi đá.

- Đất trồng: Trám đen sinh trưởng và phát triển tốt trên đất sét hoặc đất sét pha, tầng đất dày, ẩm, thoát nước, đất còn tính chất đất rừng và pH 4-5. Không trồng trên đất ngập úng, chua phèn, bí chặt.

- Thực bì: trắng cỏ, cây bụi đang phục hồi, rừng tái sinh nghèo kiệt.

2.2. Kỹ thuật trồng

Cây Trám đen ghép trồng thâm canh với mục tiêu lấy quả có thể trồng tập trung hoặc phân tán, tùy thuộc vào điều kiện đất đai.

- Xử lý thực bì: Phát dọn toàn diện để giảm cỏ dại, sâu bệnh và tránh cạnh tranh dinh dưỡng.

- Làm đất: Làm đất thủ công hoặc cơ giới.

- + Ở nơi có điều kiện thuận lợi có thể làm đất cơ giới, cày lật đất, độ sâu 30 cm.

- + Những nơi đất dốc trên 20°, cuốc lật đất thành băng theo đường đồng mức, băng cuốc rộng từ 0,4 m đến 1m, băng chừa tùy theo mật độ trồng từ 3 – 4 m. Cuốc hố ở mép trên của băng để thuận lợi cho việc chăm sóc cây sau này, hạn chế việc lở đất khi có mưa lớn, kích thước 50 x 50 x 50 cm. Đối với nơi đất xấu cuốc hố 80 x 80 x 80 cm.

Hố cuốc trước khi trồng ít nhất 1 tháng để phơi ải. Lót đất trên mặt để riêng để trộn với phân bón lót khi lấp hố.

Trong 2-3 năm đầu trồng xen cây nông nghiệp, được liệu (Ngô, Xạ đen, Sắn...) hoặc cây cải tạo đất để giảm xói mòn và tận dụng không gian dinh dưỡng khi cây Trám chưa khép tán.

- Bón lót: bón 2 kg phân hữu cơ hoặc hữu cơ vi sinh + 0,5 kg NPK, trộn với đất mặt để lấp hố tạo hình mai rùa. Bón lót và lấp hố trước khi trồng ít nhất 15 ngày, hay sau một trận mưa đủ nước để đất ổn định, nối liền các mao mạch và không bị lún sụt dẫn đến ngập úng.

- Mật độ trồng:

- + Trồng tập trung có thể trồng từ 400 - 500 cây/ha (cự ly 5 x 4 m hoặc 5 x 5 m).

- + Trồng phân tán cự ly cây 6 m - 8 m.

- Thời vụ trồng: Cây Trám đen ghép thường trồng 2 vụ là Xuân hè (3-4) và hè thu (8-9), trồng vào những ngày có mưa, hoặc thời tiết râm mát.

Có thể trồng cây trám ghép quanh năm như cây ăn quả khác, bằng cách tưới nước 1 - 2 tuần sau khi trồng, kết hợp cắt bớt một phần hay toàn bộ lá của cây giống.

- Trồng cây:

- + Tạo một lỗ sâu chừng 25 cm ở giữa hố, đủ rộng để đặt bầu cây (đã tháo vỏ nilon), chỉnh cho cây đứng thẳng, dùng tay vun đất xung quanh bầu đất rồi ấn chặt để bầu cây đứng vững trong hố. Động tác nhẹ nhàng tránh làm tổn thương đến bầu đất, bộ rễ và cây giống.

- + Vun gốc cây thành hình mai rùa, tạo gờ nhỏ cao khoảng 5 cm cách gốc 20 cm để vừa đủ chứa nước, nhưng dễ dàng thoát nước khi úng.

- + Dùng 1-3 thanh tre dài 50-80 cm cắm thành hình tam giác xung quanh, cách gốc 20-25 cm, buộc chum ở trên để cố định và bảo vệ cây.

Dùng rơm rạ hoặc cỏ tranh, cỏ mực phủ một lớp mỏng quanh gốc để giữ độ ẩm cho cây và ngăn chặn cỏ dại.

Cắt bớt 2/3 đến toàn bộ lá trên cây để đảm bảo cân bằng sự thoát hơi nước và kích lộc non phát triển.

Kỹ thuật làm đất trồng Trám đen ghép

Kỹ thuật trồng Trám đen ghép

2.3. Kỹ thuật chăm sóc

2.3.1. Kỹ thuật chăm sóc

- Chăm sóc cần được tiến hành ngay sau khi trồng.

Chăm sóc: Trong 3 năm, mỗi năm 2 lần: lần 1 vào tháng 4-5, lần 2 vào tháng 10-11. Biện pháp chăm sóc: phát dọn dây leo, cỏ dại, cây bụi. Xới đất xung quanh gốc, đường kính rộng 60 - 80 cm, sâu 3-4 cm:

Năm 1: dây cỏ, vun gốc kết hợp với bón thúc 0,5 kg NPK/cây vào lần chăm sóc đầu. Kết hợp với công tác phòng chống cháy rừng, bảo vệ rừng không để cho người và gia súc phá hoại, kết hợp dùng chế phẩm sinh học.

Năm 2: phát thực bì và gom rải đều trên mặt đất, xới cỏ vun gốc đường kính 60 - 80 cm, kết hợp bón bổ sung 1,0 kg hữu cơ vi sinh + 1,0 kg NPK, với chế phẩm sinh học. Tỉa bỏ hết các nụ hoa, đảm bảo cho cây sinh trưởng phát triển tốt hơn.

Năm 3: phát thực bì và gom rải đều trên mặt đất, xới cỏ vun gốc đường kính 60 - 80 cm, kết hợp bón bổ sung 1,0 kg hữu cơ vi sinh + 1,0 kg NPK, với chế phẩm sinh học... Tỉa bỏ hết các nụ hoa, đảm bảo cho cây sinh trưởng phát triển tốt hơn

- Phòng trừ sâu bệnh:

+ Sâu đục thân: Loại sâu này thường phát triển vào mùa xuân và mùa hè. Biện pháp phòng tốt nhất là quét vôi gốc cây thường xuyên để chống sâu đến đẻ trứng và diệt trứng sâu. Nếu sâu đã đục vào cây thì dùng dây thép nhỏ luồn vào lỗ diệt sâu hoặc dùng bơm tiêm bơm thuốc trừ sâu (Tre bon, Sherpa) vào lỗ lấy đất sét bịt lỗ làm cho sâu chết ngạt thuốc.

+ Rệp: có thể phát sinh vài lần trong năm, nhưng thường thấy vào cuối đông đầu xuân, tụ tập dưới mặt các lá non hút dịch lá và thải phân lên các lá phía dưới như

bỏ hóng búp, làm cho lá non không phát triển được, hoặc bị quăn lại cây giảm sản lượng quả. Phòng rệp bằng cách tỉa cành trong tán, cành khuất tán tạo độ thoáng cho cây. Khi có rệp cần phát hiện sớm, phun thuốc Bi58, Trebon, Sherpa để diệt rệp.

Bón thúc cho cây trồng

Bệnh hại lá

2.3.2. Tỉa cành tạo tán

Vườn Trám đen lấy quả muốn có năng suất cao cần tạo được tán lá thấp và rộng. Vì vậy phải chú ý tạo tán ngay từ năm đầu.

Có thể chia thành 2 giai đoạn tỉa cành tạo tán:

+ Giai đoạn 1: Tiến hành trong 2 - 3 năm đầu. Khi cây đạt độ cao 0,5 - 1,0 m thì bấm ngọn, để cây ra 3 - 5 nhánh chính, loại bỏ những cành yếu và những chồi cành vượt để tạo ra cây thấp có tán rộng bề ngang.

+ Giai đoạn 2: Tiến hành vào thời kỳ sau thu hoạch, loại bỏ những cành tăm, cành thấp tán (mọc từ cành cấp 1 và cấp 2) tạo độ thông thoáng để hạn chế sâu bệnh và tận dụng ánh sáng. Thời gian tiến hành vào tháng 10, 11 trong năm.

Cây Trám đen tuổi 2 được tỉa cành tạo tán

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Võ Văn Chi (1997) *Từ điển cây thuốc Việt Nam*. Nhà xuất bản y học 1997.
2. Trần Hợp (2002) *Tài nguyên cây gỗ rừng Việt Nam*. Nhà xuất bản thành phố Hồ Chí Minh
3. Tiêu chuẩn ngành số 04 TCN 75:2006 Quy trình kỹ thuật trồng Trám trắng ghép lấy quả
4. Nguyễn Minh Thanh (2022) Báo cáo dự án “Xây dựng mô hình trồng thâm canh trám bằng cây ghép”. Dự án khuyến nông trung ương 2020 – 2022 tại Yên Bái, Lạng Sơn và Bắc Giang.